

NA ODVRÁTENIE RADIKALIZÁCIE SPOLOČNOSTI NEEEXISTUJE JEDNODUCHÝ NÁVOD. EFEKTÍVNE SÚ DIALÓG, POCHOPENIE, ÚCTA K ČLOVEKU A ODPUSTENIE – ROZHOVOR

THERE IS NO SIMPLE GUIDE FOR REVERSING THE RADICALISATION OF SOCIETY. DIALOGUE, UNDERSTANDING, RESPECT FOR OTHERS AND FOREGIVENESS ARE EFFECTIVE – AN INTERVIEW

Odoslané/Submitted: 30. 4. 2017

Prijaté/Accepted: 11. 6. 2017

V dňoch 5. – 6. apríla 2017 mimovládna organizácia *PDCS (Partners for Democratic Change Slovakia)*, ktorá sa dlhodobo venuje poskytovaniu pomoci v oblasti medzinárodných rozvojových programoch a sprostredkovávaniu kultivovaného dialógu medzi rôznymi záujmovými skupinami a predchádzaniu konfliktov zorganizovala v Bratislave medzinárodnú konferenciu s názvom: *Hodnotové konflikty a násilie*. Vznik danej medzinárodnej konferencie podnietil záujem podporiť medzináboženský dialóg, dialóg medzi extrémistami a ich obeťami a predovšetkým nekonfliktný dialóg. Konferencia mala veľa pozitívnych ohlasov u odbornej i laickej verejnosti v rámci rôznych vedných oblastí. V oblasti boja proti konfliktom a násiliu, ktorému musí spoločnosť v súčasnosti čeliť v rôznorodých podobách priniesla do odbornej diskusie veľa inšpirujúcich podnetov a otvorila mnoho otázok, ktoré si vyžadujú svoju pozornosť. *Acta Missiologica* sa teší z možnosti priniesť rozhovor o špecifikách a výnimočnom prínose tejto medzinárodnej konferencie s jednou z jej spoluorganizátoriek profesionálne pôsobiacich v rámci organizácie PDCS. S pani doktorkou **Zuzanou Fialovou**, ktorá sa vo svojej odbornej orientácii zameriava predovšetkým na realizáciu medzinárodných projektov v oblasti rozvojovej spolupráce, humanitárnej pomoci a v súčasnosti sa taktiež venuje riešeniu konfliktov v rozvojovom a globálnom kontexte.

Pani doktorka Fialová, mohli by ste medzinárodnú konferenciu *Hodnotové konflikty a násilie* podrobnejšie predstaviť? Akými kľúčovými oblasťami sa zaoberala?

Ústredným zameraním konferencie ako už naznačuje jej samotný názov bola tematika násillia a na hodnotách založené konflikty v strednej a východnej Európe. Hodnoty sú založené na rozdielnej skladbe presvedčení, ktoré ľuďom často dávajú zmysel ich života. Pomáhajú im rozpoznať, čo je „dobré“ alebo „zlé“, „spravodlivé“ alebo „nespravodlivé“. Konflikty založené na hodnotách môžu mať násilné dôsledky, ale nie je to nevyhnutné. Ľudia môžu žiť v harmónii aj napriek rozdielnym hodnotám. Problémy vznikajú vtedy, ak sa jedna skupina populácie snaží vnútiť súbor svojich hodnôt inej skupine alebo vytvorí exkluzívny systém hodnôt, ktorý neprijíma žiadne iné, rozdielne hodnoty. Predmetná medzinárodná konferencia sa preto snažila ponúknuť možnosti a spôsoby riešenia rôznych konfliktov, akými sú napríklad migračná kríza, výskyt extrémizmu a radikalizmu v súčasnosti, rôzne typy menšinových skupín v spoločnosti verzus väčšinové a mnohé ďalšie konfliktné situácie, ktoré majú potenciál vyvinúť sa do akejkoľvek podoby násillia. Účastníci konferencie si mali možnosť vypočuť viac ako tridsať zaujímavých a inšpirujúcich prednášajúcich, z pätnástich krajín v rámci Euró-

py. Každý z nich prezentoval iný príbeh a iný prístup k riešeniu a zmierneniu konfliktov alebo prístup k radikalizácii spoločnosti. Rovnako poskytla priestor vypočuť si viac ako sto účastníkov, aj z rôznych organizácií s rôznym profesionálnym zameraním, ktorí sa témou konfliktov alebo násillia nejakým spôsobom zaoberajú. Mali možnosť podeliť sa so svojimi skúsenosťami, poznatkami a postojmi, ktoré by potenciálne mohli inšpirovať iných laikov, či odborníkov zaoberajúcich sa oblasťou zmiernovania rôznych konfliktov a spoločností.

Medzinárodná konferencia *Hodnotové konflikty a násillie* venovala pozornosť týmto kľúčovým oblastiam:

príkladom prístupov a programov zameraných na transformáciu konfliktu a prevenciu násillia (v kontexte) v konfliktoch založených na hodnotách, ktoré sa dejú po celej zemeguli, vrátane Sýrie, Kolumbie; súčasnej situácii s utečencami vo svete; narastajúcemu pravicovému extrémizmu v stredoeurópskom a východoeurópskom regióne; následne napríklad otázkam: Čo je možným spúšťačom násillných udalostí? Aké sú súčasné bezpečnostné hrozby so svete?;

príbehom osobnej transformácie a v rámci nich taktiež otázkam: Je možné odpustiť barbarské násillné činy? Za akých okolností sme ochotní a schopní odpustiť? Pomôže odpustenie viac obeti alebo utláčateľovi? Čo môže obyčajný človek urobiť pre to, aby zabránil násilliu a podporil toleranciu? Môže sa bývalý terorista zmeniť na mierového pracovníka? Za akých podmienok?;

Diskusiou týkajúcou sa zväčšeniu miery angažovanosti rôznych náboženských skupín v rámci prevencie radikalizmu, extrémizmu a násillia objavujúceho sa v súčasnosti. Taktiež postojom voči násilliu a extrémizmu v rámci a medzi jednotlivými náboženstvami s mladými predstaviteľmi troch hlavných monoteistických náboženstiev;

Výzvou, ako je možné zabrániť radikalizácii mládeže. A v rámci nej sa snažila hľadať odpovede napríklad na tieto závažné otázky: Prečo mladí ľudia v rámci celej Európy sympatizujú s krajne pravicovými extrémistami alebo s islamským terorizmom? Aké sú ich motívy pre spáchanie násillných zločinov? Čo sa deje v samotných radikálnych skupinách, ktorých členmi sú mladí ľudia? A taktiež predstavila modelové prípady radikalizácie a prostredníctvom diskusie poukázala na možné spôsoby, ktoré by mali uskutočniť miestni občania s cieľom zabránenia alebo prevencie šírenia radikalizácie;

pokúsila sa identifikovať poznatky a fakty určujúce, čo funguje a čo naopak nefunguje v rámci riešenia radikalizácie a násillného extrémizmu so súčasným kompletným spektrom aktérov po celej Európe, či už ide o miestnych komunitných pracovníkov, miestnych politikov, súčasných a bývalých členov radikalizovaných skupín, ľudí, ktorí prežili násillné činy a mnohých ďalších.

Súčasťou konferencie bolo taktiež interaktívne sedenie, ktoré sa zaoberalo témou tvorby európskej siete proti násilliu a dialógu, na ktorom sme sa snažili spojiť rôzne osobnosti z radov občanov zo strednej a východnej Európy a taktiež Nemecka alebo iných častí Európy v rámci riešenia ich vlastných konfliktov založených na hodnotách, a to nenásillným spôsobom prostredníctvom ľudí, ktorí sú schopní vytvoriť zmysluplný dialóg. Ďalej workshopy, ktoré spojili malé skupiny účastníkov konferencie do hĺbky diskutujúcich o témach zameraných na špecifické aspekty novodobých foriem násillia (štruktúrne a kultúrne násillie, teda napríklad násillie páchané prostredníctvom sociálnych sietí, konfrontácia s novovzniknutými menšinami, radikálni anarchisti atď.). Venovala pozornosť aj otázkam násillia vyskytujúceho sa v online priestore: Ktoré sku-

piny sú v online svete najviac nenávidené? Kto sú tí, ktorí nenávidia a prečo to robia? Reflektujú online diskusie aj náš offline svet? Prečo sa hoaxy šíria tak rýchlo a kto sa snaží o ich účinné utlmenie? Ako efektívne reagovať na online nenávisť?;

V rámci workshopov predstavila aj rôzne prístupy, ako narábať s určitým typom násillia v spoločnosti prostredníctvom umenia (film, fotografia, tanec, divadlo) alebo prostredníctvom interaktívnej simulácie. Interaktívnu simuláciu pravdy a zmierenia sa pokúsila realizovať na oblasť Južnej Afriky po apartheide. V rámci simulácie sa účastníci mohli aktívne zapojiť a vyskúšať si napríklad rolu obetí alebo utláčateľov, násillie vyskytujúce sa v týchto konfliktoch a boli jednoducho schopní stať sa ľuďmi, ktorí toto všetko reálne zažívali, a mali zároveň možnosť vidieť, ako prebiehal alebo prebieha proces zmierenia v podobných situáciách.

Aké jej oblasti boli pre účastníkov najviac rezonujúce? Čo priniesli?

Niektoré príspevky prednášajúcich, ich skúsenosti, či osobné svedectvá boli veľmi silné, emotívne. Mali sme si možnosť vypočuť napríklad pána Mustafu Džemileva jedného z hlavných lídrov, prominentných lídrov krymských Tatárov, ktorý je členom ukrajinského parlamentu. Celý svoj život viedol nenásilný boj so sovietskym režimom a neskôr so skorumpovanými demokratúrami. A jeho boj pokračuje aj v súčasnosti v súvislosti s ruskou ilegálnou okupáciou teritória, ktoré po stáročia patrí Krymským Tatárom. Vo svojom príspevku veľmi emotívnym a zároveň pozoruhodným spôsobom zdieľal situáciu Krymských Tatárov a ich boj proti režimu, ku ktorému boli nútení v nedávnej histórii a zasiahol ich žiaľ počas obdobia uplynulých troch rokov vďaka okupácii Krymu. Svoje zdieľanie zároveň prepoil na tri demokratické princípy. Prvým bol princíp nenásillia ako filozofický koncept, ktorý prezentuje napríklad kázanie Ježiša Krista a ako pragmatickejšia politická stratégia za účelom dosiahnutia politických cieľov, ktorá je však podľa jeho slov neprípustná, pretože ak nevinní ľudia trpia aj keď je násillie používané na dosiahnutie nejakých veľmi ušľachtilých cieľov, je to jednoducho hriech voči Všemohúcemu Bohu. Druhým princípom bol boj za slobodu a tretí princíp solidarity. Jeho posolstvo veľmi oslovilo a hlboko zasiahlo všetkých zúčastnených pretože bolo zároveň vnímané ako odkaz osoby, ktorá väčšinu svojho života nemôže žiť vo svojej domovine a väčšinu života strávil vo väzení, no stále dodržiava princípy nenásillia so súčasným dodržovaním zákonov a princípov solidarity.

Veľmi silné, miestami až ohromujúce boli taktiež osobné svedectvá/príbehy ľudí, ktorí mali osobné skúsenosti s určitými formami násillia. Medzi takéto príbehy patrili príbeh Mikea Hainesa zo Škótska, ktorý stratil svojho brata v Sýrii. Jeho brat bol humanitárnym pracovníkom, avšak bol popravený. Podelil sa s nami o to, ako sa snaží vyrovnáť s touto tragédiou, ktorá výrazne ovplyvnila život jeho rodiny. Taktiež rozprával o odpustení, ktoré sa snaží nájsť voči spoločnosti a iným ľuďom. A zároveň príbeh Hanifa Qadira z Veľkej Británie, ktorý bol bojovníkom v organizácii Al-kaidá a bojoval proti USA. Uvedomil si však, že Taliban robí to isté, a ak aj nie horšie, preto sa rozhodol vrátiť do Veľkej Británie a stal sa mierovým pracovníkom. V rámci jeho aktívnej premeny sa snaží o podporu mieru a o povzbudenie mladých ľudí k zmene. Rovnako apeluje na mladých ľudí, aby sa nepridávali k extrémistom.

Obaja – Mike Haines (kresťan) a Hanif Qadir (moslim) vzhľadom na svoje skúsenosti začali spoločnú spoluprácu. Čo je prekvapujúce, pretože obvyklou reakciou alebo odpoveďou na násillie a nenávisť je odvetá. Pre oboch by bolo veľmi jednoduché

pokračovať v obviňovaní. Pre Mikea Hainesa by bolo veľmi jednoduché povedať, že sa nikdy nebude zhovárať s moslimom a že nenávidí všetkých moslimov kvôli tomu, čo urobili jeho bratovi. Pre Hanifa Qadira, v obviňovaní Západu a nemoslimov za všetky problémy na Strednom Východe. Oboch však spojili pohľad do budúcnosti, obavy o budúcnosť a skutočnosť, že teroristom vôbec nezáleží na obetiach, na tom kto sú, na ich spoločenskom postavení, rase, dokonca ani na ich náboženskej príslušnosti alebo na čomkoľvek inom. To, na čom im skutočne záleží je, aby sa pokračovalo vo verejnom vzájomnom obviňovaní moslimov a nemoslimov, aby ľudia mali strach a navzájom sa podozrievali, aby sa aj naďalej šírila nenávisť, ktorá by podnietila vznik ďalšieho násillia. Obaja však proti tomuto násilliu a nenávisti bojujú prostredníctvom zjednotenia a nenásilného prístupu, čo pre nich predstavuje jediné možné východisko. Je to podľa ich názoru jediný spôsob, ktorý je možným dôkazom našej ľudskosti.

V rámci osobných svedectiev oboch prednášajúcich vznikla taktiež veľká zaujímavá diskusia, ktorá hľadala odpoveď na otázku, aké sú možnosti potlačenia radikalizácie a extrémizmu prostredníctvom protiradikalizačných kampaní. V tejto súvislosti prednášajúci zdieľali aj skúsenosti s protiradikalizačnou kampaňou *Hope Not Hate*, ktorá spája všetky kultúry a jej zámerom je jednotné vyjadrenie proti násilliu, nenávisti, strachu akéhokoľvek druhu a zahnanie hlasov, ktoré hlásajú nenávisť.

K týmto veľmi inšpirujúcim príbehom patrili aj skúsenosti Bjorna Ihlera z Nórska, ktorý prežil teroristický útok z roku 2011, kedy Anders Breivik zastrelil 69 ľudí na ostrove Utoya a odvtedy sa výraznejším spôsobom angažuje v rámci rôznych aktivít, ktoré podporujú zverejňovanie osobných príbehov súvisiacich s bojom proti pravicovému extrémizmu, a to formou fotografií, filmov alebo vystúpení. Po útoku sa rozhodol pracovať s extrémistami, s bývalými extrémistami a snažil sa pochopiť, ako sa niekto stane niekým ako bol Breivik. Ako sa niekto rozhodne postaviť sa proti inému človeku a začať naňho strieľať z dôvodu jeho presvedčenia alebo preto, že je nejakým spôsobom „iný“. Veľmi dobre chápe cestu do a z extrémizmu, v rámci jeho workshopu sme sa mali možnosť dozvedieť, ako funguje extrémistická propaganda a akým spôsobom môžeme my sami vytvoriť účinné správy vo forme protiútoku, prípadne kampane zamerané proti tejto propagande. Upozornil, že jednou z hlavných vecí je pochopenie násillia, samotného extrémizmu a jeho postoju k diverzite, ktorý je vo väčšine prípadov násilne odmietavý, čo zároveň predstavuje ďalší element extrémizmu spojený s násillím. Je to tiež o pochopení toho, že ľudia môžu pokojne žiť spoločne bez konfliktov a zároveň mať odlišné identity alebo názory, a byť sami sebou; preto sa zameriava na budovanie silných identít u ľudí, ktoré by hovorili: *je v poriadku, že si taký, aký si a že ťa nikto nebude ohrozovať kvôli tvojej identite*. Vníma ako veľmi dôležité učiť ľudí byť tým, kým skutočne sú. Taktiež priblížil trajektórie násillia, ktoré je potrebné poznať ešte predtým, než sa stanú vo forme priameho násillia. Patrí do nej teória *troch druhov násillia, ktorými sú kultúrne štrukturálne a priame násillie*. Často je násilný extrémizmus prejavovaný cez kultúrne násillie a prostredníctvom nenávisti. Pretransformuje sa do podoby štrukturálneho násillia a budovania legislatívy, ktorá priamo utláča niektoré skupiny ľudí – teda predovšetkým ľudí, ktorí sú „iní“, ako ľudia snažiaci sa vytvoriť takúto legislatívu. Následne nadobudne podobu priameho násillia a vtedy dôjde k tomu, že niekto fyzicky napadne niekoho iného alebo ho zabije. A tomu je potrebné zabrániť práve bojom proti extrémizmu. Ako jedno z účinných prostriedkov proti extrémizmu zdôraznil *príbehy a rozprávanie*. Napríklad spoločenské rozprávanie v rámci komunity,

ktoré uskutočňujeme ako skupina alebo ako národ, prípadne komunita určitého druhu. A potom sú tu osobné príbehy a rozprávania, pretože práve osobné príbehy a príbehy iných určujú a nastavujú naše vzťahy a náš strach ovplyvňujúci to, ako budeme konať a reagovať pri kontakte s inými ľuďmi. V tejto súvislosti uviedol aj následný príklad. Extrémisti rozprávajú príbehy, ktorými deštruujú alebo hovoria o ľuďoch, ktorí ich obklopujú a tieto príbehy sa usiluje zmeniť na pozitívne príbehy. Preto začal realizovať stretnutia s názvom *All malice*, – ktoré sa postupne pretransformovali do platformy, ktorá je využívaná na rozprávanie príbehov ľudí samých o sebe, o spoločnosti a komunite, čo je vlastne tradičným komunikačným médiom. V súčasnosti všetci disponujeme vlastnými komunikačnými výstupmi a prostriedkami, na ktorých zdieľame svoje príbehy, a to najmä prostredníctvom sociálnych médií. Následne pozorujeme ako sa v tomto priestore ľudia prezentujú a čo o sebe hovoria. Niekedy však nachádzame príbehy, ktoré ľuďom škodia. Sú to príbehy, ktoré ich odďaľujú od ostatných ľudí a vytvárajú medzi nimi akúsi medzeru, ktorá sa zväčšuje, a tým sa zväčšuje aj potenciál pre vznik násillia. Takže ak si takéto príbehy všimne on sám alebo niekto z platformy, snažia sa ich autorom venovať a rozprávať sa s nimi. Jeho skúsenosti potvrdili, že jedným z najúčinnějších spôsobov, ako týchto ľudí primäť vzdať sa radikálnych názorov je, skontaktovať sa s nimi, osloviť ich a aktívne s nimi pracovať, povedať im, že sa môžu spoločne porozprávať. V tejto súvislosti zdieľal skúsenosť, ktorá podľa môjho názoru stojí za zamyslenie: *Následne pocítia, že sú videní, vnímaní, a že sú súčasťou spoločnosti alebo komunity. Cítia sa hodnotní. Cítia, že sa o nich niekto zaujíma a taktiež to, že sa niekto zaujíma o príčiny, ktoré ich viedli k rozhodnutiu pridať sa do násillnej organizácie. Keď sa s ľuďmi rozprávame, hovoríme im o tom, ako by ich život mohol vyzeráť a ponúkame im inú, alternatívnu cestu. Ponúkame im iný životný príbeh, ktorý sa vychyluje z trajektórie násillia, extrémizmu alebo nenávisti. Ponúkame im cestu vedúcu priamo do komunity, dobrej práce a práce s tými, ktorí budú týchto mladých ľudí podporovať a dávať im konštruktívnejšie spôsoby pre život, než aké ponúkajú extrémistické organizácie. Týmto spôsobom sa Bjorn Ihler a jeho platforma usiluje o „budovanie alternatívnych životných príbehov“ týchto ľudí a ich „vyťahovanie“ z extrémistických organizácií.*

Osobné príbehy a skúsenosti uvedených troch prednášajúcich podnietili všetkých účastníkov konferencie k premýšľaniu o dôležitých odkazoch, poskytli širšie vnímanie problému a poukázali na to, že na násillie netreba odpovedať násillím.

Veľmi oslovujúcim boli taktiež skúsenosti Stefana Schützlera z Berlína, ktorý je sociálnym pracovníkom. Pracuje predovšetkým s mladými ľuďmi, ktorí sa cítia znudení, nevedia, čo so sebou robiť a sú ochotní zapojiť sa do akéhokoľvek bláznivého nápadu, často sa zaujímajú napríklad o krajne pravicové názory alebo zdieľajú krajne pravicové myšlienky. V rámci svojej práce sa usiluje zabrániť tomu, aby sa tento ich záujem nepretransformoval do nejakej podoby násillia a snaží sa ich zaujať spôsobom, aby vytvorili zo svojej aktivity niečo produktívne, než niečo, čo nemá pozitívne využitie alebo nie je zmysuplné.

S prítomnými sa okrem skúseností zo svojej praxe a práce s mladými ľuďmi podelil aj o jeden veľmi zaujímavý poznatok, ktorý počas tejto práce získal. *Predovšetkým mladí ľudia, ktorí sa rozhodnú alebo inklinujú k násillnému spôsobu života v rôznych podobách na politickej, či apolitickej úrovni majú problémy v rodine, a najčastejšie sú to problémy práve s otcom alebo jeho postavením v rodine. Bud' úplne absentuje alebo*

sú s ním v konflikte alebo sa cítia od neho vzdialení nerozumejú si s ním a tým im chýba pocit istoty a bezpečia. V európskych krajinách sa napríklad pri vykonávaní sociálnej práce často stretávame so slabšími rodinnými štruktúrami – sú napríklad rodiny, v ktorých sú štyri deti a traja otcovia. A v dôsledku tejto situácie samozrejme vzniká problém s postavením otca v rodine. Tento problém je zároveň v istom zmysle veľmi zaujímavý aj pre neho samého ako sociálneho pracovníka, pretože si kladie otázku: čo je jeho úlohou alebo bodom intervencie, aby kvôli vnímaniu otca a jeho postavenia v rodine zabránil inklinácii alebo uskutočneniu akéhokoľvek násillia? Iná situácia je napríklad v islamských a moslimských komunitách čo potvrdzujú aj jeho spolupracovníci v rámci celého Berlína – tam sú rodinné štruktúry naopak veľmi silné.

K tomuto poznatku sa do istej miery priklonil taktiež Bjorn Ihler zdieľaním svojej skúsenosti, že práve s konceptom postavenia otca pracuje mnoho extrémistických organizácií. *ponúkajú pocit spolupatričnosti, že človek niekam patrí – že patrí do rodiny.* Podľa jeho skúseností mnoho bývalých extrémistov, s ktorými v súčasnosti pracuje, sú ľudia, ktorí *pochádzajú z rozdelených alebo slabších rodín, prípadne z rodín, v ktorých bol vplyv otca až príliš veľký, a následne sa uchýlili k týmto organizáciám, ktoré im dali pocit, že sú v správnej rodine. Dostali sa tam cez rôzne gangy s vlastnou ideológiou. Ideológia je niečo, čo je možné použiť na teoretickej rovine a kontextovo ju spojiť s rodinnými problémami daného jedinca.* V podstate to, čo v súčasnosti môžeme sledovať je náhrada rodiny rôznymi skupinami s ideológiami.

Ďalším inšpirujúcim príspevkom bola prednáška Rada Slobodu zo Slovenska z Banskej Bystrice, ktorý spoločne s ďalšími ľuďmi vytvoril antiextrémistickú platformu *Not in My Town* po tom, ako bol Marián Kotleba zvolený za župana regiónu v roku 2013. Platforma organizuje rôzne podujatia a spája ľudí, ktorí sú proti pravicovému extrémizmu. Zameriava sa na vzdelanie a vzdelávacie aktivity, predovšetkým na stredných školách a druhom stupni základných škôl a je založená na dvoch prístupoch. Prvým je kultúrny prístup k mladým ľuďom, sústreďujúci sa na subkultúry prostredníctvom aktivít, ktoré by pre nich mohli byť veľmi zaujímavé spojené s občianskym vzdelávaním a zároveň aktivity, ktoré mladým ľuďom prinášajú nové informácie, pohľady alebo zážitky. Druhý prístup je založený na aktivite známej ako „ľudské knižnice“, pri ktorej sa nepracuje s explicitnými informáciami, ale s reálnymi príbehmi skutočných ľudí, ktorí majú skúsenosť s diskrimináciou alebo porušením ľudských práv a rozprávajú svoj príbeh mladým ľuďom. Takéto živé informácie predstavujú veľmi efektívny spôsob, ako mladým ľuďom ukázať, že otvorená spoločnosť, demokracia a ľudské práva sú veľmi dôležité. Podľa skúseností Rada Slobodu, ako aj jeho spolupracovníkov to ešte stále nie je dostačujúce, ak chceme zmeniť alebo ovplyvniť hodnoty a názory mladých ľudí, ktorí vzhliadajú k ľuďom – ako je napríklad Marián Kotleba – alebo k rôznym konšpiračným teóriám, či médiám. Preto sa v rámci svojich aktivít taktiež usilujú mladých ľudí motivovať k organizácii vlastných akcií. Základom je myšlienka, že *iba osoba, ktorá sa skutočne stretne s demokraciou, s uvedomením si, že môže niečo zorganizovať a zmeniť, začne veriť v demokraciu ako v dobrý systém, a uverí, že skutočne nie je dobrým nápadom voliť neonacistov alebo krajne pravicové strany.* Prostredníctvom týchto aktivít sa u mladých ľudí snažia budovať určité zanieťenie k vytvoreniu otvorenej spoločnosti, demokracii a tohto druhu vecí, pretože bez zanieťenia nie je možné spoločnosť rozvíjať tak, aby sa vyhýbala radikalizmu a inklinovala k pozitívnym aktivitám. Rado Sloboda zároveň vyjadril zaujímavý názor, že pre všetkých, ktorí pracujú s témou radikalizácie alebo jej

prevencie predstavuje práve ono *zanietenie* jeden z kľúčových aspektov. Pracovníci platformy si taktiež uvedomujú, že počas realizácie zmienených aktivít sa vyskytnú situácie, v rámci ktorých bude nevyhnutné zástancov radikalizmu priamo konfrontovať avšak bez vykonávania žiadnych symbolických alebo fyzických aktov násilia, ale budú musieť nájsť spôsob, ako prejsť k rozprávaniu príbehov/k určitému spôsobu dialógu.

Účastníkov konferencie veľmi oslovili aj skúsenosti z praxe s problémovými deťmi a mladistvými vo veku od 15 do 25 rokov Rebeky Dóry Kajos z Maďarska. V súčasnosti pracovne pôsobí na strednej škole Kentucky v Budapešti, kde vedie projekty s rôznym zameraním, napríklad nenásilné školské rádio, školské noviny a v súčasnosti predovšetkým *aktivity spoločenského krúžku*, ktoré na predmetnej konferencii v stručnosti predstavila spoločne s ich metódami. Motto krúžku je „*krúžky pre všetkých*“ vystihujúce jeho zameranie – na prácu s problémovými deťmi, mladistvými a na úrovni dobrovoľníckej práce taktiež s utečencami – predovšetkým s deťmi. Uvedené skupiny detí a mladistvých sú spolu veľmi zomknuté a neprijímajú medzi seba neznámych ľudí, nemajú dôveru v iných ľuďoch. Daný krúžok je preto dobrou metódou na ich otvorenie sa, predstavuje určitý druh terapie. Všetky cvičenia v tomto krúžku sú zamerané na budovanie dôvery a spolupráce a na prácu v skupinách, ale nie je to len precvičovanie si rôznych vecí. Tento krúžok je potrebné predstaviť si ako workshop, ako sériu workshopov, ktoré kladú na prvé miesto dynamiku skupiny a učenie sa niečoho nového. Prednášajúca zároveň uviedla jeden príklad. Keď dieťa vidí, ako niekto žongluje s tromi paličkami, myslí si, že toto nikdy nedokáže alebo nedokáže ani chytiť loptu do rúk, a vtedy len potrebuje niekoho iného, kto sa mu zadíva do očí, zvýši mu tým sebavedomie a sebadôveru, ako aj dôveru v okolie. Na začiatku je dôležité urobiť aj chyby, pretože každý z nás robí chyby. Aby sme sa naučili nové veci, jednoducho musíme urobiť aj chyby a musíme sa na tom zasmiať. V tomto druhu situácie sa musíme cítiť pohodlne. Ďalšou časťou workshopov je spoločná príprava a zúčastňujú sa jej aj deti, ktoré sa nechcú zúčastniť nijakých iných aktivít/vystúpení, pretože sa na pódiu necítia dobre. Preto je potrebné nájsť také aktivity, ktoré sa budú páčiť všetkým. Tieto deti sú napríklad zaradené do tímu, ktorý píše scenár alebo robí v „maskérni“ pre iné deti. Týmto spôsobom môžu pracovať vo veľkej skupine a dosiahnuť tak spoločný cieľ. Dôležitejšie však je, aby si predtým stanovovali malé ciele, ako napríklad prehodiť si loptu z ľavej ruky do pravej. Je zároveň dobrý nácvik pre život pretože tieto deti/mladiství postupne zistia, že často nie je možné dosiahnuť všetky veľké ciele, ktoré si stanovili. Úlohou daného krúžku je zároveň deťom a mladistvým ukázať, že každý z nich je jedinečný, a všetci sme si rovní a dokážeme spolupracovať.

K týmto najviac rezonujúcim príspevkom by sme mohli zahrnúť taktiež príspevok Sajedy Shawy z Jordánska, ktorá sa už veľmi dlho pracovne angažuje pre OSN ako hlavná humanitárna funkcionárka v Úrade regionálnej humanitárnej koordinácie pre krízu v Sýrii. Vo svojom príspevku zdieľala svoje skúsenosti týkajúce sa utlačania, vplyvu vojny na život sýrskych utečencov, ktorí sú v súčasnosti jednou z veľmi dôležitých tém diskutovaných aj na Slovensku. Sú to ľudské bytosti, ktoré majú svoju jedinečnú hodnotu a taktiež ich vlastné hodnoty a ich život, ktoré sa môže zo dňa na deň zmeniť. Všetci máme zodpovednosť, záväzky a môžeme prispieť k udržaniu týchto hodnôt. Špecifickú pozornosť venovala najmä ohrozeniam žien a detí – ohrozeniu detskej práce; detského náboru; domáceho násilia; vykorisťovania; násilného oddelenia od rodiny; vynúteného sobášenia; odobratia majetkov; odobratia osobných doku-

mentov; ohrozeniu rôznymi druhmi obťažovania; medzikomunitnými spormi; únosmi; sexuálneho zneužívania; a napätia medzi armádou, pomocnými organizáciami a susednými krajinami.

V tejto súvislosti sa však zároveň podelila s *jednou pozoruhodnou skutočnosťou zo Sýrie, ktorá sa stala po prvýkrát v histórii akejkoľvek humanitárnej krízy manažovanej OSN a tým bolo angažovanie sa sýrskych mimovládnych organizácií*. Politické vplyvy v krajine zabraňujú vnikanie cudzích hnutí a mimovládnych organizácií do krajiny a taktiež zabraňujú vplyvu agentúr OSN. Preto bolo možné dopraviť pomoc do Sýrie len jediným spôsobom, a to prostredníctvom tamojších mimovládnych organizácií. Jedna z týchto sýrskych mimovládnych organizácií dokonca vytvorila niečo ako platformu zahrňujúcu 300 mimovládnych organizácií, a niektorým z nich sa podarilo zaujať najvyššie miesta na strategických riadiacich platformách v rámci OSN. Podľa názoru prednášajúcej to môžeme nazvať humanitárnym plánom pomoci a reakcie. Tento plán spája všetky potreby, ktoré má plán pre dobro ľudí obsahovať, vrátane pre život potrebnej humanitárnej pomoci, prevencie, zmiernenia a ochrany rizík, zvýšenie odolnosti a životaschopnosti či možností pre poskytovanie základných služieb.

V prípade sýrskej krízy je však obzvlášť potrebné myslieť na budúcnosť, byť flexibilní, stále modifikovať spôsoby, akými pracujeme a pre ľudí zachovať hodnoty a zachraňovať ich životy. Všetkým prítomným skúsenosti tejto prednášajúcej poskytli úplne iný pohľad na situáciu a podnietila k uvažovaniu nad tým, že sa máme veľa toho čo učiť od zmienených 300 mimovládnych organizácií fungujúcich v Sýrii a taktiež by sme sa mali o problematiku sýrskych utečencov ako aj utečencov vo všeobecnosti viac zaujímať, *inak sa nám tento problém bude stále vracaať a budeme sa bezúspešne snažiť o jeho opätovné riešenie a opierať sa o tvrdenia, že by sa mal riešiť tam, kde vznikol*.

Možno konštatovať, že túto rezonujúcu oblasť príspevkov a diskusií uzavrel príspevok Julie Roig z USA, ktorá sa ako prezidentka Partners Global vo Washingtone už mnoho rokov zaoberá transformáciou konfliktov v rôznych častiach sveta. V rámci svojho príspevku sa zaoberala rámcovým súborom niektorých trendov, ktoré pozoruje v oblasti globálnej občianskej spoločnosti a o prácu, ktorú členovia siete Partners Global vykonávajú na úrovni komunít zaoberajúcich sa násilím. Hlavnou témou, ktorú zdieľala, a ktorú vníma ako trend, a ktorá bola v rámci jej práce nápomocná pri riešení problematicky násilia, je riešenie násilia ako záležitosť verejného zdravia. Taktiež sa podelila o svoje skúsenosti, názory, príklady a prístupy z Kolumbie, ktoré nadobudla počas dlhodobého pôsobenia v tejto oblasti. V Kolumbií sa dejú veľmi dôležité procesy, ktoré nám nie sú možno až tak známe, preto boli tieto skúsenosti a poznatky veľkým prínosom pre všetkých zúčastnených.

Kolumbia je podľa jej názoru príkladom mierového procesu, ktorý sa zrodil zo skutočnej snahy mnohých komunít, ktoré sa navzájom snažili zmieriť a vytvorili tak, akoby bezpečnú bezkonfliktnú zónu, o ktorej hovoríme, že sa do nej politické násilie nedostane. V tejto súvislosti tu taktiež vznikli snahy o zaangažovanie politických elít a vytvorili sa partnerstvá so súkromným sektorom, ktoré mali snahu eliminovať malé rozdiely v rámci komunity na miestnej úrovni. Celý mierový proces po 55 rokoch napokon vyústil do toho, že vláda konečne tieto komunity počúva a preto je potrebné tento konflikt definitívne vyriešiť a mierový proces zavŕšiť.

V čom vnímate prínos tejto medzinárodnej konferencie pre organizáciu PDCS?

Ponúkla veľmi zaujímavé pohľady v rámci práce a praxe prednášajúcich, či mnohé prístupy k radikalizácii a prevencii z rôznych oblastí. Poskytla mnoho odpovedí na otázky, ako je možné čeliť rôznym podobám násilia, ako dosiahnuť to, že sa aj zraniteľnejší, náchylnejší ľudia zaujatí násilnou rétorikou a extrémnymi názormi zapoja do procesu deradikalizácie. Zároveň taktiež otvorila odbornú diskusiu zameranú na rôzne prístupy a zaujímavé postrehy k uskutočneniu ďalších krokov v rámci tvorby Európskej siete proti násiliu a za vzájomný nenásilný dialóg.

Akým spôsobom by podobný typ konferencií mohol byť prínosný pre oblasť pomáhajúcich profesií s dôrazom na humanitárno-rozvojovú oblasť a taktiež misijnú, či sociálnu prácu?

Mike Haines vo svojom príspevku v súvislosti s prezentovaním svojho postoja nenásilia vyjadril taktiež zaujímavú myšlienku: *ak čelíme strachu a násiliu, a žijeme s nimi každý deň, potom to, čo dostávame je len odzrkadlením toho, čo rozdávame*. Podľa môjho názoru je to veľmi silná myšlienka, ktorú je potrebné zdôrazniť aj v rámci každodenných aktivít v práci špecifickým spôsobom zameranej proti násiliu a s tým súvisiacim poskytovaním pomoci. Myslím si však, že je veľmi relevantná aj vo všeobecnosti pri poskytovaní pomoci v oblasti pomáhajúcich profesií. Špeciálne práve so zameraním na profesie z humanitárno-rozvojovej oblasti a taktiež z oblasti misijnej, či sociálnej práce, a to na profesionálnej, ako aj ľudskej úrovni. Je ju totiž potrebné mať na pamäti aj v bežnom kontakte s ľuďmi napríklad v prípade *ak má niekto odlišný názor a môže svojho partnera v komunikácii obviniť, môže povedať, že sa mylí, použiť dokonca rôzne neprijemné vyjadrenia voči jeho osobe, či sa dokonca pokúsiť o jeho verbálne, či fyzické zastrašovanie*. Rovnaké uplatnenie vnímam aj napríklad v prípade už zmienených inšpirujúcich myšlienok Bjorna Ihlera: *...ľudia môžu pokojne žiť spoločne bez konfliktov a zároveň mať odlišné identity alebo názory, a byť sami sebou; preto je potrebné orientovať sa na budovanie silných identít u ľudí, ktoré by hovorili: je v poriadku, že si taký, aký si a že ťa nikto nebude ohrozovať kvôli tvojej identite. ...Je dôležité učiť ľudí byť tým, kým skutočne sú, je dôležité aby cítili, že sú videní, vnímaní, sú súčasťou spoločnosti alebo komunity, sú hodnotní a niekto sa o nich reálne a úprimne zaujíma...* Práve postavenie uvedených skupín pomáhajúcich pracovníkov vnímam ako kľúčové pre prácu s uvedenými myšlienkami a ich uplatnením na praktickej úrovni v rámci svojich profesií, ako aj každodenného života.

V čom podľa Vášho názoru vnímate iniciovanie a následnú realizáciu podobných konferencií ako perspektívne?

Počas obdobia uplynulých desať rokov sa násilný extrémizmus, krajne pravicový extrémizmus, populizmus a (nielen) islamský terorizmus veľmi rozrástli. V súvislosti s nimi vidíme množstvo rôznorodých útokov – a v súčasnosti aj v rámci utečeneckých táborov – a tiež vieme, že mnoho z nich sa neohlási ani nemedializuje. Nemali by sme podceňovať závažnosť akéhokoľvek útoku, no zároveň musíme chápať závažnosť každého útoku, pretože tu vládne nerovnováha, ktorá vytvára ešte väčšie napätie, z čoho následne ťaží krajná pravica, čo môžeme pozorovať v rámci celej Európy. Krajná pravica totiž nikdy nebola zo spoločnosti odstránená úplne. Tieto skutočnosti sú alarmujúce. Preto je podľa môjho názoru veľmi dôležité všetko kriticky analyzovať

a diskutovať o tom v rámci prevencie šírenia radikalizácie a násilného extrémizmu. A to na úrovni odborných diskusií a reflexií, ako aj na ľudskej úrovni, pretože spadnutie do uvedených podôb násilia je do značnej miery ovplyvnené taktiež pocitmi a osobnou mierou dôvery. Práve tu vidím veľký prínos a relevanciu práve podobných typov konferencií, ktoré na tieto analýzy otvárajú jedinečný priestor. Aby však váha týchto konferencií alebo podujatí s podobným zameraním ešte viac zosilnela a mohla možno priniesť nejaké konkrétne efektívne riešenia aj v celonárodnom meradle napríklad v podobe legislatívy, či iných formách je do budúcnosti taktiež potrebné zväziť možnosti ako získať podporu pre tento typ aktivít/podujatí v rámci širších spoločenských a politických štruktúr.

Mimovládna organizácia *PDCS* plánuje realizáciu podobnej konferencie už v jar-nom období 2018 a srdečne si na ňu dovoľuje pozvať taktiež všetkých čitateľov inšpirujúceho akademického periodika *Acta Missiologica*. Ďalšie informácie o pripravovanej konferencii bude v prípade záujmu možné nájsť na webovej stránke: <http://www.pdcs.sk> prípadne na e-mailovej adrese: pdcs@pdcs.sk

Za poskytnutý rozhovor, ochotu a venovaný čas veľmi pekne ďakuje

Mgr. Mariana Hamarová